

ŽENY:

nit: Snaž se získat obětavého manžela, který tvým dětem zajistí jídlo a bezpečí; snaž se získat milence, který tvým dětem zajistí prvotřídní geny. Jen velmi šťastné ženy získají obojí od téhož muže. Začalo to ženou, která si vzala nejlepšího z neženatých lovců kmene a navázala poměr s nejlepším ženatým lovcem, čímž svým dětem zajistila bohatý přísun potravy. Končí to mladou manželkou starého papaláše, jejíž dítě nápadně připomíná jejího bodygarda. Muži zde jsou proto, aby ženy mohly využívat jejich otcovskou péči, bohatství a geny.

Zdá se vám to cynické? Většina příběhů z lidské historie je mnohem cyničtějších.

Kapitola osmá Zpohlavnění mysli

Žádný ženy, žádná pláč.

Bob Marley

Ach ženy, ty, jež mučí nás a souží,

Neustále si připomínám.

Od Kalamazoo po Kamčatku

Na ženách nás trápí - muži.

Ogden Nash/Kurt Weill

Severoamerický hraboš *Microtus pinetorum* je monogamní druh hlodavce, jehož samci pomáhají samicím s výchovou dětí. Samci i samice tohoto druhu mají podobný mozek. Zvláště hipokampus, proužek tkáně v mozkové komoře, je u obou pohlaví stejně velký. Když se mají orientovat v bludišti, daří se oběma pohlavím zhruba stejně. S jiným severoamerickým druhem, hrabošem pensylvánským (*Microtus pennsylvanicus*), se věci mají úplně jinak. Je polygamní. Samci, kteří musí navštěvovat roztroušené nory mnoha svých manželek, denně urazí delší kus cesty než samice a lépe a rychleji se orientují v bludištích. Jejich mozky jsou lépe uzpůsobeny pro řešení prostorových úloh.¹

Podobně jako samci hrabošů pensylvánských jsou i lidé samci lépe přizpůsobeni k řešení prostorových úloh. Když muži pozorují z různých úhlů tvary dvou předmětů a hádají, zda jsou totožné, nebo když odhadují, zda jsou dvě sklenice stejně naplněné, nebo když řeší úkoly zahrnující orientaci v prostoru, vedou si lépe než ženy. Jak se zdá, u různých druhů polygamie nějak souvisí s prostorovou orientací.

Stejní, nebo rovnoprávní?

Mužská a ženská těla se liší. Tyto rozdíly jsou přímým důsledkem evoluce. Ženská těla jsou uzpůsobena potřebám těhotenství a rození dětí jakož i sběru rostlinné potravy. Mužská těla slouží k boji o postavení mezi samci, k boji o ženy a k získávání masité potravy pro rodinu.

Mužské a ženské mysli se liší. Tyto rozdíly jsou přímým důsledkem evoluce. Ženské mysli jsou uzpůsobeny potřebám těhotenství a rození dětí jakož i sběru rostlinné potravy. Mužské mysli slouží k boji o status mezi samci, k boji o ženy a k získávání masité potravy pro rodinu.

První odstavec zní banálně, druhý kacířsky. Představa, že muži a ženy mohou mít rozdílnou mysl, nahání hrůzu každému humanitnímu vědci a všem osobám vyznávajícím módní ideologii takzvané politické korektnosti. Přesto na svém tvrzení trvám, a to ze dvou důvodů. Za prvé je logicky neprůstředné. Jak jsem ukázal ve dvou předcházejících kapitolách, potýkali se muži a ženy během své dlouhé evoluce s rozdílnými evolučními tlaky. Uspěli ti z nich, jejichž mozky je vedly k chování, které na tyto tlaky nejlépe odpovědělo. Za druhé se opírám o nezvratné důkazy. Fyziologové a psychologové začínají nesměle a váhavě, zato však s narůstající přesvědčivostí dokazovat rozdíly mezi mužským a ženským mozkem. Často své výzkumy zahajují s odhodláním žádné rozdíly nenajít, a nakonec však najdou nové důkazy jejich existence. Mužské a ženské mozky se samozřejmě neliší ve všem. Většina znaků je naopak identická a většina povídaček o rozdílech mezi ženským a mužským mozkem není nic než prachsprostý sexismus. Navíc se všechny znaky ohromně překrývají. Byť můžeme směle zobecnit, že muži jsou vyšší než ženy, nejvyšší žena ve velké skupině lidí bude pravděpodobně vyšší než nejnižší muž. Obdobně platí, že i když je v některých duševních činnostech průměrná žena úspěšnější než průměrný muž, vždy se najdou ženy méně úspěšné. A naopak. Avšak důkazy, které potvrzují existenci jistých rozdílu mezi průměrným mužským a průměrným ženským mozkem, nelze jednoduše smést ze stolu.

→ Rozdíly, za které vděčíme evoluci, jsou z definice „vrozené“. Jakékoli tvrzení o existenci vrozených rozdílů mezi muži a ženami však děsí svědomí dnešního člověka, protože zdánlivě ospravedlňuje nespravedlivé předsudky. Kam se podějí naše snahy o spravedlivou společnost, získají-li muži pro svůj sexismus „vědeckou“ podporu? Podejte mužům prst nerovnosti, a oni si vezmou celou ruku nespravedlnosti. Viktoriáni věřili, že ženy se od mužů liší natolik, že by neměly ani volit. Ještě v 18. století někteří muži zcela vážně tvrdili, že ženy nejsou schopny racionálně uvažovat.

Tyto obavy mají své opodstatnění. Ale skutečnost, že lidé v minulosti

zveličovali rozdíly mezi pohlavími, ještě neznamená, že takové rozdíly neexistují. Neexistuje žádný apriorní důvod, proč by ženy a muži měli mít identickou mysl. Na tom nic nezmění ani naše nejtoužebnější přání. Rozdílnost není nerovnoprávnost. Chlapci si hrají s flintíčkami, děvčátka s panenkami. Možná za to může výchova, možná geny, ale jedno není „lepší“ než druhé. Čili jak napsal antropolog Melvin Konner:

„Muži jsou agresivnější než ženy a ženy projevují přinejmenším k novorozencům a dětem více citu než muži. Můžete mi vytýkat, že to zní jako klišé, vaše výtky na skutečnosti nic nezmění.“²

Předpokládejme dále, že rozdíly v ženské a mužské mentalitě existují. Je-li tomu tak, je správné se chovat, jako kdyby neexistovaly? Předpokládejme, že chlapci jsou průbojnější než dívky. Neznamená to například, že bychom měli dívky vzdělávat odděleně od chlapců? Skutečně existují důkazy o tom, že dívky dosahují lepších školních výsledků, jsou-li vzdělávány v nekoedukovaných školách. Společné vzdělávání obou pohlaví nemusí být příliš férové.

Jinak řečeno, budeme-li předpokládat, že se obě pohlaví neliší ve svých mentalitách, a pomineme-li důkazy svědčící pro odlišnosti, budeme stejně nespravedliví, jako kdybychom tvrdili, že se obě pohlaví liší, a ona byla identická. Dlouho jsme předpokládali, že důkazní povinnost spadá na ty, kdo věří ve vrozené rozdíly mezi mužem a ženou. Mohli jsme se však mýlit.

Muži a mapy

Úvod máme za sebou, přejdeme proto k důkazům. Předpoklad, že evoluce vedla k rozdílné mentalitě mužů a žen, se opírá o tři úvahy. Za prvé, že muži i ženy jsou savci – a u všech savců existují sexuální rozdíly v chování. Jak napsal Charles Darwin, „nikdo nepochybně, že se býk ve svých sklonech liší od krávy, kanec je jiný než bachyně a hřebeč je jiný než kobyla“.³ Za druhé, že muži i ženy jsou příbuzní lidoopům – a pro všechny lidoopy je typické, že samci jsou agresivní vůči jiným samcům a snaží se pářit se samicemi, zatímco samice svědomitě pečují o svá mláďata. Za třetí, že muži i ženy jsou lidé, kteří se vyznačují jedním zvláštním znakem: dělbou práce mezi pohlavími. Zatímco šimpanz a šimpanzice hledají stejnou potravu, muži a ženy si prakticky ve všech předzemědělských společnostech rozdělili úkoly. Muži pátrali po zdrojích, které byly pohyblivé, vzdálené a většinou nepředvídatelné (obvykle po mase), zatímco ženy, obtížené dětmi, měly na starosti zdroje statické, blízké a předvídatelné (obvykle rostliny).⁴

Člověk není lidoop s nezvykle malými rozdíly mezi pohlavími. Spíše opak je pravdou. Člověk může být docela dobře savcem s největší existující dělbou práce a tím i největšími mentálními rozdíly mezi samci a samičkami. Jestliže však lidstvo přičetlo dělbou práce k seznamu příčin pohlavní dvojitvarnosti, pak z něj na oplátku odečetlo vliv otcovské péče.

H RODIČE
DUŠEVNÍ
VLASTNOST Mezi duševními vlastnostmi, ve kterých se obě pohlaví údajně liší, vystupují čtyři, které se ve všech typech psychologických testů projevují jako opakovatelné, měřitelné a nepřehlédnutelné. Za první - dívky jsou nadanější pro verbální úlohy. Za druhé - chlapci jsou lepší v matematice. Za třetí - chlapci jsou agresivnější. A konečně za čtvrté - chlapci lépe zvládají některé vizuálně-prostorové úlohy, ale v jiných vizuálně-prostorových úlohách je dívky překonají. Zjednodušeně řečeno, průměrní chlapci se lépe vyznají v mapách a průměrné dívky lépe hodnotí povahy a nálady.⁵ (Podotkněme ještě, že gayové se v některých ohledech podobají spíše dívkám než heterosexuálním mužům.⁶)

Na problematice vizuálně-prostorových úloh je pozoruhodné, že s její pomocí bývalo obhajováno tvrzení, že muži jsou přirozeně polygamní.⁷ Vycházelo se přitom s analogie s hraboši popsané v úvodu této kapitoly. Jednoduše řečeno, polygamní pan hraboš si musí pamatovat, jak se dostane od jedné samičky nory ke druhé. A není sporu, že u mnoha polygamních zvířat včetně nám blízkých orangutanů si samec hlídá teritoria několika samic. Vyzvete-li lidi, aby v duchu srovnali dva pootočené obrázky nebo předměty a určili, zda jsou identické, dosáhne asi jen čtvrtina žen takových výsledků jako průměrný muž. Tento rozdíl mezi pohlavími narůstá během dětství. Mentální porovnávání podobných předmětů je podstatou čtení map. Je však velmi odvážné tvrdit, že muži chtějí být polygamní, protože se vyznají v mapách a protože analogické tvrzení platí pro hrabošovitě hloдавce.

Navíc jsou ženy v řešení některých prostorových úloh schopnější než muži. Irwin Silverman a Marion Ealsová z Yorské univerzity v Torontu dospěli k názoru, že mužské výkony při mentálním srovnávání pootočených předmětů nemají nic společného s polygamními hraboši, hlídajícími svá teritoria s mnoha samičkami norami. Mužské výkony prý odrážejí jinou a zcela konkrétní zvláštnost lidské historie. V pleistocénu, kdy rané lidstvo žijící na kulturní úrovni lovců a sběračů obývalo africké pláně, se muži specializovali na lov. Potřebovali tudíž lepší prostorový odhad, aby svými zbraněmi zdárně zasáhli pohyblivé cíle, aby dokázali zhotovovat nástroje a aby se orientovali na loveckých výpravách daleko od svých tábořišť.

Na takové vysvětlení by mohl přijít každý. Silverman a Ealsová si však položili i další otázku. Které prostorové schopnosti potřebují ženy lovců

a sběračů, zatímco muži se bez nich obejdou? Napadlo je, že ženy musí být všímavější. Nesmí jim uniknout, kde najdou kořinky, houby, bobule a jedlé rostliny. Musí se orientovat podle jemných náznaků terénu, aby to vše dokázaly najít. Silverman s Ealsovou pak provedli sérii experimentů, ve kterých si jejich studenti měli pamatovat, jaké objekty viděli na obrázku, nebo měli nějaký čas pobýt v místnosti a vzápětí si vybavit, jaké předměty tam viděli (před druhým pokusem jim bylo řečeno, že v místnosti mají jen počkat, dokud nebude vedle připraven následující experiment). Při každé zkoušce objektové a lokační paměti se ženám dařilo o 60 % lépe než mužům. Ukázalo se, že na starých vtipech o mužích, kteří všechno ztrácejí a musí se ptát manželek, kde ztracené věci odložili, je zrnko pravdy. Tento rozdíl se poprvé projevuje v pubertě, tedy v době, kdy ženy začínají překonávat muže ve verbálních a sociálních schopnostech.⁸

Když rodina v automobilu zabloudí v cizím městě, žena chce zastavit a zeptat se na cestu, zatímco muž se snaží najít cestu podle mapy nebo terénu. Toto klíše je tak všeobecně známé, že na něm něco musí být. Kdyby muž zastavil a ptal se na cestu, přiznal by ze svého pohledu porážku, což je něco, co muž dbalý své pověsti za žádnou cenu neudělá. Pro ženu je dotaz na cestu rozumným řešením, při němž využívá své sociální a komunikativní schopnosti.

Vrozené spolu se získaným

I lepší komunikativní schopnosti žen mohou být pleistocenního původu. Žena je závislá na svých komunikačních schopnostech a sociální intuici, chce-li si získat spojence v rámci kmene, chce-li je přesvědčit, aby jí pomáhali, nebo posuzuje-li své potenciální partnery a odhaduje, nakolik jí pomohou s výchovou dětí. Tím netvrdím, že jde o ryze genetickou záležitost. Možná je pravda - jako je tomu v mé rodině -, že muži se častěji dívají do map a ženy čtou více románů. Může jít o věc tréninku, že ženy víc přemýšlejí o lidských povahách a tím své mozky vytrénují k jejich hodnocení. Odkud se ale jejich zájem vzal? Možná za to může výchova. Ženy napodobují své matky, jež se o románové postavy zajímají víc než o mapy. Jenže kde ke svým zájmům přišly jejich matky? Od svých matek? I kdybyste připustili, že se pramáti Eva z vlastní vůle rozhodla zajímat o lidské charaktere více než Adam, neuniknete před geneticky daným rozdílem, neboť Eviny dcery a dcery jejich dcer, které se soustředily na hodnocení lidského charakteru, prosperovaly přímo úměrně svým schopnostem, takže geny k lepšímu posuzování lidských povah a nálad se šířily. Jestliže byly tyto

BALDWINŮV EFEKT

schopnosti navíc geneticky podmíněny, pak ženy nutně preferovaly činnosti, v nichž byly od narození lepší. Takto si kulturním podmiňováním posilovaly svou geneticky danou přirozenost.

Skutečnost, že se lidé specializují na to, v čem jsou dobří, a tím vytvářejí podmínky, které prospívají jejich genům, se nazývá Baldwinův efekt. Byl pojmenován podle Jamese Marka Baldwina, který ho popsal roku 1896. Z jeho fungování plyne, že vědomý výběr i rozvoj technologie mohou ovlivnit evoluci, což je myšlenka, kterou nedávno do hloubky propracoval Jonathan Kingdon v knize *Self-made Man and His Undoing (Jak člověk udělal sám sebe)*.⁹ Není možné popírat, že i nejvíce společensky podmíněné projevy musí mít nějaký biologický základ - a naopak. Výchova vždy posiluje naši přirozenost a jen málokdy s ní bojuje. (Výjimkou by mohla být agresivita, která se pravidelně projevuje spíše mezi chlapci, přestože se jí rodiče snaží potlačovat.) Vážně si nedokážu představit, jak by pouhé podmiňování ze strany prostředí způsobilo, že 83 % vrahů a 93 % osob přistížených při řízení v opilosti jsou v USA muži.¹⁰

Člověk, který se nezabývá vědou, si jen těžko představí, jak revoluční byly důsledky těchto názorů, když je v pozdních sedmdesátých letech začal propagovat Don Symons.¹¹ To, co tvrdil - že muži a ženy myslí jinak, protože je evoluce vybavila jinými ambicemi a cíli -, docela odpovídá zdravému rozumu. Avšak drtivá většina vědeckých prací, v nichž se společenské vědy vyslovovaly k lidské sexualitě, vycházela z předpokladu, že žádné mentální rozdíly mezi pohlavími neexistují. Ještě dnes mnozí z těch, kdo se zabývají společenskými vědami, předpokládají - nejde o závěr, ke kterému by dospěli na základě studia, ale o výchozí předpoklad -, že muži a ženy mají identické mozky a že pohlavním rozdílem se učíme od rodičů a vrstevníků. Zamyslete se například nad slovy Liam Hudsonové a Bernardine Jacotové, autorek knihy *The Way Men Think (Jak muži myslí)*:

„Jádrem psychiky každého muže je ‚zranění‘, jizva po vývojové krizi, která postihuje malé chlapce, když se odpoutají od milující matky a uvědomí si, že jsou samčího pohlaví. To mužům propůjčuje schopnost abstraktního uvažování, ale současně v nich zakládá sklony k necitelnosti, mizogynii a perverzii.“¹²

Na základě předpokladu, že příčina spočívá ve zkušenostech z dětství, označují tyto autorky 49 % lidského rodu za „postižené“ úchyláky. Od psychologů by bylo mnohem velkorysejší, kdyby místo sepisování pohádek o ublížených z dětství jednoduše připustili, že jisté rozdíly mezi pohlavími zkrátka existují, že jsou součástí naší animální stránky a že obě pohlaví mají tendenci je rozvíjet v souladu s životními zkušenostmi. Deborah Tannenová, autorka zajímavé knihy o mužském a ženském stylu v mezilidské

komunikaci *You Just Don't Understand (Zkrátka mi nerozumíš)*, si sice nepřipouští možnost, že by se muži a ženy mohli lišit svými přirozenostmi, nachází však alespoň odvahu k názoru, že bychom si vzájemně rozdíly měli uvědomovat. Pokud se s rozdíly naučíme žít, bude to lepší, než když v nich budeme spatřovat selhání charakteru:

„Když upřímné pokusy o komunikaci vyústí do patové situace a milovaný partner jedná iracionálně a zarputile, mohou rozdíly v jazycích, jimiž hovoříme, otřást základy našich životů. Pochopíme-li, jakým způsobem náš partner hovoří, překonáme obrovským skokem komunikační propast mezi ženami a muži a dáme tak průchod skutečnému porozumění.“¹³

Hormony a mozky

TESTOSTERON

Rozdíly mezi pohlavími však v jistém smyslu nelze svádit pouze na geny. Kdyby se u pleistocenního muže objevil gen řekněme pro lepší prostorovou orientaci, který by však mírně zhoršoval jeho sociální intuici, jistě by mu mohl přinést prospěch. Jenže tento gen by dědili nejen jeho synové, ale i jeho dcery. Pro ty by byl nový gen nebezpečný, neboť by za něj platily zhoršenou společenskou intuici. Čisté efekty takového genu by se časem neutralizovaly a nová vlastnost by se nešířila.¹⁴

Šířit by se tudíž mohl jen gen, který by reagoval na pohlavně podmíněné signály; u mužů by zlepšoval orientační schopnost, u žen posiloval sociální intuici. A přesně s takovou situací se setkáváme. Nemáme sice důkazy, že by existovaly geny pro rozdílné mozky, máme však dostatek důkazů pro existenci genů, které mění mozek vlivem mužských hormonů. (Historickou shodou okolností je „normálním mozkem“ mozek ženský.) Za mentální rozdíly mezi muži a ženami tudíž odpovídají geny, které reagojí na testosteron.

S tímto steroidním hormonem jsme se naposled setkali u ptáků a ryb, jímž testosteron zvýrazňuje samčí pohlavní znaky, čímž je činí zranitelnějšími vůči parazitům. V posledních letech se hromadí stále víc důkazů, že testosteron nepůsobí jen na těla a pohlavní znaky, ale i na mozek. Samotný hormon je prastará chemická sloučenina vyskytující se ve stejné podobě u všech obratlovců. Jeho hladina určuje agresivitu s takovou přesností, že u ptáků s obrácenými pohlavními rolemi, například u lyskonohů, a v hyenách smečkách vedených samicemi mají samice v krvi víc testosteronu než samci. Testosteron maskulinizuje tělo. Bez jeho přítomnosti byste měli nezávisle na svých genech samičí tělo. Obdobně maskulinizuje i mozek.

U ptáků zpívají obvykle jen samci. Sameček zebřičky nebude zpívat, pokud se nezvýší jeho hladina testosteronu. Po přidání testosteronu se mu zvětší část mozku odpovědná za zpěv a on se zpívat naučí. Dokonce i samice se může naučit zpívat, jestliže jí hladinu testosteronu zvýšíme nejprve v útlém mládí a znovu až v dospělosti. Testosteron mladé zebřičce naprogramuje mozek tak, aby byla v dospělosti vůči hormonu senzitivní a mohla začít se zpěvem. Lze-li o zebřičkách tvrdit, že mají psychiku, pak testosteron je psychoaktivní drogou.

S velmi podobnou situací se setkáváme u lidí. Svědčí o tom výsledky řady přirozených i uměle vyvolaných experimentů. Někteří lidé mají od přírody abnormální hladiny hormonů a v padesátých letech způsobili něco podobného lékaři, kteří podrobovali těhotné ženy hormonální léčbě. Ženy s takzvaným Turnerovým syndromem, které se rodí bez vaječníků, mají v krvi ještě méně testosteronu než ženy s vaječníky (testosteron totiž vzniká i ve vaječnicích, ačkoli ne v takovém množství jako ve varlatech). Takové ženy se vyznačují přehnaně ženskými projevy a zvýrazněným zájmem o děti, oblečení, domácnost a romantické příběhy. Dospělí muži, kteří mají v krvi snížený obsah testosteronu – například kastráti –, jsou známi zženštilým vzhledem i vystupováním. Muži, kteří byli sníženým hladinám testosteronu vystaveni během zárodečného vývoje – například synové diabetiček, jimž byly v těhotenství ordinovány ženské hormony –, jsou stydliví, málo asertivní a zženštilí. Muži s přebytkem testosteronu jsou výbojní. Ženy, jejichž matkám byl v padesátých letech v těhotenství injikován progesteron (s účinky podobnými testosteronu), později vzpomínaly, že se v dětství chovaly jako klukandy. I dívky se vzácnou vrozenou odchylkou zvanou adrenogenitální syndrom neboli kongenitální adrenální hyperplazie bývají klukandy. Při této odchylce vzniká testosteron v kůře nadledvin místo místo jejich normálního hormonu, kortizolu.¹⁵

Dětem – stejně jako zebřičkám – se hladina testosteronu zvedá ve dvou obdobích. Nejprve během embryonálního vývoje, asi šest týdnů po početí, a potom někdy okolo puberty. Anne Moirová a David Jessel ve své nové knize *Brain Sex (Mozek a sexualita)* přirovnávají první období k expozici fotografického snímku, druhé k jeho vyvolání.¹⁶ Mezi působením testosteronu na tělo a na mysl nicméně existuje jeden důležitý rozdíl. Tělo je nezávislé na zárodečném vývoji maskulinizováno v pubertě, kdy je hormon produkován varlaty. S myslí je to jiné. Mušský mozek a s ním i mužská mysl se rozvine jen tehdy, je-li budoucí chlapec vystaven vysoké (oproti budoucím holčičkám) hladině testosteronu už v mateřském lůně. Proto by nebylo těžké vytvořit společnost, v níž by se od sebe muži a ženy nijak nelišili. Stačilo by, kdybychom všem těhotným ženám injekčně aplikovali

správné dávky správných hormonů. Výsledkem by bylo lidstvo složené z osob se samčími i samičími těly, ale identicky ženskými mozky. Války, znásilňování, box, automobilové závody, pornografie, pivo a hamburgery by zmizely ze světa. Nastal by feministický ráj.

Cukr a koření

Dvojitý zvýšení hladiny testosteronu během individuálního vývoje má na mužský mozek dramatický vliv. První expozice způsobí, že se malí chlapci už od prvního dne, kdy spatří svět, duševně liší od děvčátek. Dívčí pohlaví se od nejtětlejšího věku více zajímá o úsměvy a komunikaci s jinými lidmi, chlapce fascinují předměty. Když ukážete batolatům různé obrázky, chlapci si vyberou věci, děvčátka lidi. Chlapci jsou od počátku posedlí rozebíráním, skládáním, rozbíjením, sbíráním a vlastněním všeho možného, děvčátka jsou zase fascinována lidmi a ke svým hračkám se chovají jako k náhražkám lidí. Abychom vyhověli dětským mentalitám, vynalezli jsme hračky odpovídající potřebám obou pohlaví. Chlapcům dáváme traktory, děvčátkům panenky. Tím posilujeme, ale nevytváříme, jejich dávno existující záliby.

To vše ví každý rodič, když zoufale pozoruje, jak si jeho synátor s každým klacikem hraje jako s mečem nebo puškou, zatímco dcerka se i s nejpodivnějším předmětem mazlí jako s panenkami. Jedna čtenářka *Independentu* zaslala těmto novinám 2. listopadu 1992 dopis s dotazem: „Zajímalo by mě, a mohl by mi to některý ze vzdělanějších čtenářů vysvětlit, jak je možné, že když jsme naše dvojčátka, jakmile udržela hračku v rukou, položili na podušku plnou ‚klukovských‘ a ‚holčičích‘ hraček, natáhl se on po autech a vláčcích a ona po panenkách a plyšových medvídcích.“

Své geny nezapřeme. Samozřejmě že neexistují geny pro lásku k flintičkám nebo panenkám. Existují však geny pro transformaci samčích instinktů do imitace samčího chování a samičích instinktů do imitace samičího chování. Naše vrozená přirozenost reaguje na jistý typ výchovy, zatímco jiný ignoruje.

Ve škole bývají chlapci neposednější než dívky, obtížněji zvládnutelní, méně pozorní a pomaleji se učí. Devatenáct z dvaceti hyperaktivních dětí jsou chlapci. Čtyřikrát víc chlapců než dívek trpí dyslexií nebo poruchami učení. „Vzdělávací systém nemá daleko od spiknutí proti zájmům a libůstkám školou povinných chlapců,“ napsala psychologička Dianne McGuinnessová. Téměř každý muž jí na základě svých vzpomínek na pobyt ve školních škamnách dá z celého srdce za pravdu.¹⁷

Z poměrů ve školách však je patrná i další skutečnost. Dívkám víc vyhovují verbální typy učení, chlapci je překonávají v matematických a prostorových úlohách. Chlapci přemýšlejí abstraktněji, dívky doslovněji. Chlapci, kterým přebývá jeden pohlavní chromozom X (mají sestavu XXY místo XY), jsou mnohem výřečnější než jiní chlapci. Děvčata s Turnerovým syndromem (bez vaječnicků) zvládají prostorové úlohy ještě hůře než ostatní dívky, ale verbální úlohy zvládají stejně dobře. Dívky, které byly v zárodečném vývoji vystaveny zvýšeným hladinám samčích hormonů, řeší prostorové úlohy úspěšněji než jiné dívky. Naopak chlapci vystaveni vyšším hladinám samičích hormonů je zvládají hůře. Úřady a experti spjatí s našim vzdělávacím systémem, který popírá existenci rozdílů mezi pohlavími ve schopnosti učení, všechna tato fakta nejprve zpochybňovali. Později je začali aktivně zatajovat. Podle jednoho vědce toto zatajování způsobilo chlapcům i dívkám mnohem víc škody než užítku.¹⁸

Jak se ukazuje, podivné rozdíly lze najít i na samotném mozku. U dívek jsou funkční oblasti mozku rozloženy difuzněji, u chlapců jsou přesněji lokalizovány. Hemisféry chlapeckého mozku se od sebe víc liší a vykonávají specializovanější funkce. Trámeček mozkový (*corpus callosum*), který obě mozkové polokoule spojuje, je u dívek větší. Jako kdyby testosteron izoloval chlapeckou pravou polokouli od průniku verbálních schopností z polokoule levé.

Všechna tato fakta jsou dosud natolik útržkovitá a nesystematická, že nejsou ničím víc než mlhavými náznaky budoucího poznání. Kritickým poznatkem však může být učení se jazyku. Jazyk je nejlidštější, a tedy i nejnovější z našich mentálních schopností. Nesetkáváme se s ním u žádných dalších primátů. Jak se zdá, proniká do mozku jako nějaký hunský nájezdník a uzurpuje si prostor na úkor ostatních našich schopností. A testosteron mu v tom brání. Nevíme, co přesně se děje, ale jsme si mimo vší pochybnost jisti, že když průměrný chlapec ve věku šesti let nastupuje školní docházku, jeho mozek se značně liší od mozku průměrné dívky.

Jenže ve věku šesti let mají chlapci v průměru stejnou hladinu testosteronu jako dívky a ta je jen zlomkem hladiny testosteronu, kterou měli v těle při narození. Nával testosteronu během embryonálního vývoje je dávnou vzpomínkou. Nyní se obsah samčích hormonů u obou pohlaví nebude lišit až do jedenácti či dvanácti let. Jedenáctiletý chlapec se dívce stejného věku podobá mnohem víc než kdykoli předtím nebo potom. Jsou si akademicky vzato skutečně rovni, ani jejich záliby se příliš neliší. Dokonce existují jisté medicínské důkazy, že ještě v tomto věku se dítě může stát (z mentálního hlediska) typickou ženou nebo typickým mužem, navzdory hormonálním rozdílům indukovaným v raných stádiích vývoje. Důka-

zy poskytlo osmatřicet zdokumentovaných případů vzácné vrozené poruchy, která byla zjištěna v Dominikánské republice. Takzvaný nedostatek 5-alfareduktázy způsobuje, že chlapci, které postihne, jsou před narozením necitliví vůči vlivu testosteronu. Takoví lidé se rodí s ženskými pohlavními orgány, takže jsou vychováváni jako dívky. V pubertě se jim hladina testosteronu náhle zvýší a oni se změní v téměř „normální“ muže (s tím rozdílem, že ejakulují skrz otvor na bázi penisu). Tito lidé však kupodivu snadno zaujímají mužské role ve společnosti, což napovídá, že jejich mozky byly buď na rozdíl od genitálií maskulinizovány ještě před narozením, nebo se jejich duševní schopnosti změnily během puberty.¹⁹

Puberta přeřadne mladého muže jako hormonální hromobití. Sestupuje mu varlata, přeskakuje mu hlas, vytahuje se jako psí víno, tělo se mu zeshihluje a pokrývá ochlupením. Jedinou příčinou těchto změn je přívál testosteronu z jeho varlat. Má ho nyní v krvi dvacetkrát víc než dívka stejného věku. Hormon vyvolá mentální fotografii, která se v jeho mozku exponovala při prvním zvýšení hladiny v mateřském lůně, a změní jeho mysl na mysl dospělého muže.²⁰

Sexismus a kibucy

Když se vědci zeptali mužů z šesti rozdílných kultur na jejich ambice, dostalo se jim stejných odpovědí. Muži chtěli být praktičtí, inteligentní, asertivní, dominantní, kompetitivní, kritičtí a vyrovnaní. Cenili si především moci a samostatnosti. Ženy ze stejných kultur si přály být laskavé, soucitné, vášnivé, vnímavé a velkorysé. Ze všeho nejvíc chtěly prospívat společnosti.²¹ Výzkumy mužské konverzace zjistily, že je veřejná (tj. muži doma zmlknou), panovačná, kompetitivní, zaměřená na upoutání pozornosti a faktická. Muži chtějí prostřednictvím konverzace zvýšit své postavení, snaží se ukázat na své znalosti a dovednosti. Ženská konverzace je spíše privátní (tj. ženy umlkají ve velkých skupinách), kooperativní, oznamovací, konejšivá, empatická a rovnostářská. Často se pohybuje v klíčcích a kruzích (tj. ženy mluví, aby mluvily).²²

Pochopitelně existují přesahy a výjimky. Jako jsou některé ženy vyšší než muži, tak existují i ženy, které chtějí být asertivní, a muži, kteří by chtěli být soucitní. Avšak tak jako existence nadprůměrně vysokých žen nic nemění na skutečnosti, že průměrný muž je vyšší než průměrná žena, tak existence výjimek nezpochybňuje, že výše zmíněná adjektiva odpovídají typickým projevům mužské a ženské přirozenosti. Některé z těchto projevů můžeme vysvětlit odlišností mezi lovem a sběrem rostlinné potravy,

onou typicky lidskou příčinou rozdílů mezi muži a ženami. Jestliže si například muži mnohem víc než ženy libují v lovu, rybolovu a konzumaci masa, stěží jde o náhodu. Jiné projevy mohou být novějšího data a mohou se v nich odrážet společenské normy, jimž se obě pohlaví podřizují pod vlivem vrstevníků, výchovy nebo vzdělání (výchova a vzdělání nebyly vždy tak slepě vůči pohlavním rozdílům, jako se snaží být dnes). Moderním rysem může být například mužská snaha o vyrovnanost a sebekontrolu. Mohla se vyvinout jako reakce na poznání, že mužská přirozenost kontrolována být musí. Jiné projevy mohou být naopak starší a může jít o vlastnosti, které sdílíme s ostatními lidoopy (a nikoli s pavíany). Sem může patřit skutečnost, že žena po sňatku obvykle opouští svou skupinu a žije se svými potomky mezi dosavadními cizinci, kdežto muž zůstává v blízkosti svých příbuzných. Konečně některé projevy mohou být ještě starší a sdílené se všemi savci a většinou ptáky; například skutečnost, že se ženy starají o mláďata, zatímco muži soutěží s jinými muži o přístup k ženám. Určitě není náhoda, že muži jsou posedlí postavením a mocí a že samci šimpanzů soutěží o postavení v rámci přísně hierarchických struktur.

Velkým experimentem, který umožnil prozkoumat stálost pohlavních rolí, se stal izraelský systém kibuců. V počátcích hnutí kibuců byli muži a ženy nabádáni, aby odvrhli tradiční dělení pohlavních rolí. Obě pohlaví nosila stejné oděvy a účesy, chlapci byli vedeni k mirumilovnosti a senzitivitě, k dívkám se vychovatelé chovali jako k mužatkám, muži se starali o domácnosti a ženy chodily do práce. Jenže po třech generacích tyto snahy vyšuměly a dnešní kibucy jsou *sexističtější než zbytek izraelské společnosti*. Lidé se vrátili ke stereotypu. Muži dělají politiku a ženy pečují o domovy. Chlapci studují fyziku a stávají se inženýry, ženy studují sociologii a pracují jako učitelky a zdravotní sestry. Ženy pečují o morálku, zdraví a vzdělání kibucu, zatímco muži vládou nad financemi, bezpečností a obchodními záležitostmi. Leckdo by pro tento jev našel snadné vysvětlení – že se jednoduše bouří proti výstředním excesům svých rodičů. Osobně však takové vysvětlení pokládám za blahosklonnou povýšenost, která odmítá pokládat obyvatele kibuců za svobodné lidi, kteří se řídí vlastním rozumem a dobrovolně žijí v souladu se svou přirozeností. Ženy z kibuců uklízejí ve svých domovech, neboť stejně jako všechny ostatní ženy tvrdí, že muži by úklid „odflákli“. Muži ve svých domovech neuklízejí a stejně jako muži všude na světě tvrdí, že kdyby uklízeli, ženy by jejich práci pokládaly za „odfláknutou“.²³

Kibucy přitom nejsou jediným příkladem. Dokonce i ve skandinávských zemích, jejichž obyvatelé se více než kdekoli jinde na světě oprostili od starých předsudků, ženy častěji než muži vaří, perou a starají se o děti.

I když skandinávské ženy vesměs chodí do zaměstnání, některé profese zůstávají mužskou doménou (například automechanik, letecký dispečer, instruktor autoškoly, architekt), zatímco jiné opanovaly ženy (a pracují jako bankovní úřednice, učitelky v základní škole, sekretářky, tlumočnice). Představa, že v rovnostářských západních společnostech přetrvávají nějaké předsudky, které znemožňují ženám, aby se staly automechaniky, se stává čím dál víc neudržitelnou. Ženy se nechtějí stát automechaniky, protože svět autoservisů a garáží je nehostinným „mužským světem“, v němž by se cítily nepřístojně. Ale proč jsou autoservisy světem mužů? Protože to je prostředí, které si muži přetvořili tak, aby vyhovoval jejich osobitosti, a mužská osobitost je jiná než ženská.

Feminismus a determinismus

Na tomto zdůrazňování rozdílů mezi muži a ženami je nejbizarnější, že zcela odpovídá feministickým proklamacím. V samotném srdci feminismu totiž existuje rozpor, který si jen málo feministek uvědomuje. Nelze totiž rozumně tvrdit, že ženy mohou stejně dobře jako muži zastávat každé zaměstnání, a současně se ohrazovat, že kdyby ženy zastávaly zaměstnání, která jsou dnes doménou mužů, vedly by si v nich jinak. Feminismus je všechno jiné jen ne egalitářský. Feministky doslova argumentují, že kdyby ženy zastávaly více odpovědných míst, společnost by byla ohleduplnější a starostlivější. Jejich argumentace vychází z předpokladu, že ženy jsou ve své podstatě jiné než muži. Že kdyby ve světě vládly ženy, nebylo by válek. A kdyby ženy stály v čele korporací, nestala by se klíčem k úspěchu dravá konkurence, ale spolupráce. Celá tato argumentace je jasným a explicitním vyjádřením sexismu – představy, že ženská a mužská přirozenost jsou jiné. Jsou-li však ženy skutečně jiné, liší-li se jejich osobnostní rysy od mužů, nebylo by pravděpodobnější, kdyby se pro některá zaměstnání hodily lépe a pro jiná hůře než muži? Není možné vyzvat odlišnosti, kdykoli se hodí do krámu, a popírat je, jakmile překážejí.

Feministkám nepomůže ani to, budou-li rozdíly mezi pohlavími svádět na nátlak společnosti. Jestliže je totiž tlak společnosti tak významný, jak se nám snaží namluvit někteří autoři působící v oblasti společenských věd, pak není lidská přirozenost důležitá a záleží jen na původu a výchově konkrétního jedince. Pokud se pak nějaký muž z rozvrácené rodiny vydá na zločineckou dráhu, nemá jedinou šanci se polepšit. Takovému nesmyslu se pochopitelně můžeme jen zasmát. Dobře víme, že na jeho osudu se podíli jak jeho původ, tak i jeho vrozená či přirozená povaha. S rozdíly

mezi pohlavími je tomu obdobně. Jestliže někdo tvrdí, že ženy v západních zemích se v politice neobjevují tak často jako muži, protože je společnost naučila pokládat politiku za mužskou záležitost, pak se k ženám staví s bohorovným mentorstvím. Celá politika se zakládá na touze po postavení a moci, na niž mnoho žen hledí se zdravým cynismem. Ženy mají svůj vlastní mozek. Dokáží se samostatně rozhodnout, zda po politické kariéře touží a budou o ni usilovat, ať si společnost myslí cokoli (a dnešní západní společnost tvrdí, že by měly). Jedním z faktorů, který v ženských očích snižuje atraktivitu politické kariéry, klidně může být sexismus ostatních politiků. Bylo by ale absurdní předpokládat, že to je faktor jediný.

Tvrdil jsem zde, že muži a ženy se liší a že alespoň část těchto rozdílů koření v evoluční minulosti, kdy muži lovili a ženy sbíraly rostlinnou potravu. Tím jsem se nebezpečně přiblížil představě, že žena patří do kuchyně a k dětem, zatímco muž by měl zajistit rodinu svou prací. Takový závěr však z dosavadní argumentace nevyplývá ani náhodou. Zvyk chodit denně pracovat do kanceláře nebo továrny je z hlediska psychologie našich předků, kteří obývali africké savany, něčím zcela novým a cizím. A to pro muže stejně jako pro ženy. Jestliže v pleistocénu muži odcházeli na dlouhé lovecké výpravy dále od domova, pak jsou možná lépe než ženy přizpůsobeni dlouhému dojíždění. Ani jedno pohlaví však není přizpůsobeno k tomu, aby celý den sedělo u stolu a telefonovalo, případně aby celý den stálo u výrobní linky a utahovalo šroubky. To, že se „práce“ stala mužskou záležitostí a „domácnost“ záležitostí ženskou, je historická náhoda; zdomácnění hovězího dobytka a vynález pluhu proměnily získávání potravy v činnost, při níž se uplatnila síla mužských svalů. Ve společnostech, které neznají pluh a obdělávají půdu ručně, zastanou většinu práce ženy. Průmyslová revoluce posílila trend započatý vynálezem pluhu, ale postindustriální revoluce – současný nárůst sektoru služeb – jej opět obrací. Ženy opět „chodí do práce“ tak jako v dobách, kdy se jejich pleistocenní předchůdkyně zabývaly sběrem jedlých hlíz a bobulí.²⁴

Evoluční biologie tudíž nijak neobhájuje názor, že muži mají vydělávat peníze a ženy mají svým živitelům štepat ponožky. Existují profese jako automechanik nebo lovec velké zvěře, pro které mohou být muži evolučně lépe vybaveni, avšak jiné profese, například lékařské nebo ošetřovatelské, asi lépe odpovídají ženské povaze. Biologie v zásadě nijak nepodporuje sexismus v profesním životě.

Evoluční pohled na svět dokonce víc než kterýkoli jiný pohled nečekaným způsobem podporuje pozitivní diskriminaci žen. Vyplývá z něj totiž, že ženy mají spíš jiné ambice než jiné schopnosti. Reprodukční úspěšnost mužů závisela po celé generace na jejich schopnosti stoupat na společen-

ském či politickém žebříčku. Ženy měly jen zřídka důvod soutěžit o takový typ úspěchu, neboť o jejich reprodukční úspěšnosti rozhodovaly jiné faktory. Evoluční myšlení tudíž předpokládá, že ženy se příliš nesnaží šplhat na společenském či politickém žebříčku, neříká však nic o tom, jak úspěšně by v politice byly, kdyby o úspěch usilovaly. Podle mého soudu ženy nikoli náhodou dosahují nejvyšších politických pozic (jako předsedkyně vlád mnoha zemí) v proporcčně mnohem větším počtu, než jaký by odpovídal jejich zastoupení na nižších politických postech. Stejně tak nebude náhoda, že se anglické královny zapsaly do historie mnohem trvaleji a slavněji než králové. Tyto důkazy naznačují, že ženy stojící v čele států mohou být v průměru úspěšnější než muži. To souhlasí s feministickým názorem, podle něhož ženy do takových pozic vnášejí jisté vlastnosti – intuici, odhad lidského charakteru, nesobectví –, jež jim muži mohou jen závidět. A protože prokletím všech organizací, ať jde o firmy, nadace nebo vlády, je, že odměňují spíše ambiciózní lstivost než schopnosti (lidé, kteří se dokáží vyšplhat nahoru, nemusí ve vrcholových funkcích podávat zrovna nejlepší výkony), a protože muži touží po vrcholových pozicích více než ženy, bylo by absolutně správné, kdyby se v povyšování dávala ženám přednost. Ne pro odčinění předsudků, ale pro odčinění lidské přirozenosti.

A také proto, aby byl zastoupen ženský pohled na věc. Feministky věří, že by ženy měly být proporcčně zastoupeny v kongresech a parlamentech, protože prý mají odlišné problémy. Měly by pravdu, kdyby přiznaly, že ženy jsou jiné než muži. Kdyby byly stejné, pak by nemělo smysl tvrdit, že muži nezastupují zájmy žen stejně účinně, jako zastupují zájmy mužů. Víra v rovnost pohlaví je spravedlivá. Víra ve stejnost pohlaví je nejnepochopitelnější a nejméně feministickou vírou.

Feministky, které si tento rozpor uvědomují, jsou za své pochybnosti pranýřovány. Kousavá literární kritička Camille Pagliová je jednou z mála feministek, které si uvědomují, že převládající směry feminismu usilují o nemožné. Chtějí totiž změnit mužskou přirozenost a zároveň tvrdí, že ženská přirozenost je neměnná. Pagliová odmítá názor, že muži zapírají svou ženskost a v ženách společnost potlačila jejich mužskou stránku. „Probuďte se!“ volá. „Muži a ženy se liší.“²⁵

Příčiny mužské homosexuality

Muži se sexuálně zajímají o ženy, protože se jejich mozky vyvíjejí jistým způsobem. Vyvíjejí se tak proto, že testosteron produkováný v jejich geneticky naprogramovaných varlatech pozmění ještě v mateřském lůně jejich

3 podmínky, které muso splnit, aby muž nebyl homosexuál!
mozky a ty později, v pubertě, určitým způsobem reagují na zvýšenou hladinu tohoto hormonu. Nemáte-li geny pro varlata, nezažijete-li nával testosteronu během nitroděložního vývoje nebo se vám nezvýší hladina testosteronu v pubertě - cokoli z této trojice -, nestane se z vás typický muž. Z toho plyne, že muž, kterého sexuálně vzrušují jiní muži, musí mít buď odlišné geny určující vývoj jeho pohlavních orgánů, nebo odlišné geny, jež rozhodují, jak jeho mozek zareaguje na testosteron, případně musel cosi neobvyklého zažít během pubertálního zvýšení hladiny testosteronu. Nelze ovšem vyloučit ani kombinaci všech uvedených okolností.

Pátrání po příčinách homosexuality začalo vnášet nové světlo do našich poznatků o vlivu testosteronu na vývoj mozku. Až do šedesátých let bylo módní věřit, že homosexualita je zcela důsledkem výchovy. Jenže když ji krutá averzní terapie ve freudovském stylu nedokázala léčit, přesunulo se kyvadlo módy k hormonálním vysvětlením. Jenže vstříknete-li homosexuáloví do krve samčí hormony, nestane se z něj heterosexuál - bude pouze nadrženější. Sexuální orientace se v nás zafixovala už před dosažením dospělosti. V šedesátých letech východoněmecký lékař Gunter Dörner zahájil sérii pokusů s krysami, z nichž zdánlivě vyplývalo, že samčí homosexuální mozek vylučuje během nitroděložního vývoje takzvaný luteinizační hormon, jenž je typický spíše pro samičí mozek. Dörner, jehož pokusy byly nezřídka kritizovány na základě podezření, že se snažil objevit „léčbu“ homosexuality, kastroval v různých stupních vývoje krysi samce a vstříkoval jim do krve samičí hormony. Čím dříve je vykastroval, tím pravděpodobněji se pokoušeli o sex s jinými samci. Výzkumy prováděné v Británii, USA i Německu ukázaly, že nedostatek testosteronu během zárodečného vývoje zvyšuje pravděpodobnost pozdější homosexuality. Z mužů s přebytkem jednoho chromozomu X a z mužů vystavených v mateřském lůně přebytku samičích hormonů se častěji stanou gayové, případně se budou chovat zženštile. Z nápadně zženštilých hochů vyrostou homosexuálové častěji než z jiných chlapců. Navíc muži, kteří byli počati a narodili se ve zvlášť stresujících obdobích, například v Německu na konci druhé světové války, se stávají homosexuály častěji než muži počati v klidnějších dobách. (Stresový hormon kortizol vzniká ze stejné výchozí látky jako testosteron; syntéza pravděpodobně pracuje se stejnou surovinou, ta se při velké spotřebě kortizolu vyčerpá, takže na testosteron se nedostane.) Totéž platí pro krysy. Homosexuální chování je častější u zvířat, jejichž matky byly v těhotenství stresovány. Gayové obvykle vynikají v duševních výkonech, které heterosexuálním mužům způsobují potíže, a naopak. Rovněž je mezi nimi více leváků než mezi heterosexuály, což in-

tuitivně opět dává smysl, neboť o pravorukosti nebo levorukosti rozhodují během zárodečného vývoje pohlavní hormony. Je to však současně zvláštní, neboť leváci mají prostorové úlohy zvládat úspěšněji než praváci. Tento rozpor opět dokazuje, jak útržkovitě jsou dosud naše poznatky o vztahu mezi geny, hormony, mozkem a duševními schopnostmi.²⁶

Přesto je jasné, že příčinou mužské homosexuality je nějaké zvláštní vychýlení rovnováhy hormonálních vlivů během zárodečného vývoje, nikoli však později. Tato skutečnost dále potvrzuje myšlenku, že o mentální stránce sexuálních preferencí rozhoduje koncentrace pohlavních hormonů v prenatálním vývoji. Což není v rozporu s rostoucím počtem důkazů o genetickém základu homosexuality. Dnes se už všeobecně předpokládá, že „genem pro homosexualitu“, o němž pohovořím na jiném místě, je ve skutečnosti celá série genů ovlivňujících citlivost jistých tkání vůči testosteronu.²⁷ Geny a prostředí se doplňují.

Geny pro tělesnou výšku působí podobně. Navzdory stejné výživě nedosáhnou dva geneticky odlišní jedinci stejné tělesné výšky. Budete-li však dvě geneticky totožná jednovaječná dvojčata krmit stejnou stravou, do stejné výšky dorostou. Geny tvoří jednu stranu obdélníku, prostředí druhou. Geny pro tělesnou výšku jsou vlastně geny, které reagují na příjem potravy a tak řídí náš růst.²⁸

Proč se boháčů žení s krasavicemi?

Jestliže je pravda, že homosexualitu způsobují hormonální vlivy, jimž jsme vystaveni v mateřském lůně, pak jiné hormonální vlivy musí „mít na svědomí“ heterosexualitu. Po celou naši evoluční historii se muži a ženy ve svém sexuálním životě vyrovnávali s rozdílnými příležitostmi a omezeními. Pro muže představoval náhodný pohlavní styk s neznámou partnerkou jen malá rizika (nákazu, přistížení vlastní ženou) a potenciálně obrovský zisk - levně pořízeného potomka navíc, který zvětší jeho genetický odkaz pro budoucnost. Muži, kteří se neváhali chopit takových příležitostí, po sobě museli zanechat víc dětí než ti, kdo zaváhali. A protože jsme zcela jistě potomky plodných předků, a nikoli předků neplodných, můžeme se klidně vsadit, že v moderních mužích zůstal kus sexuálního oportunismu. Totéž platí prakticky o všech savcích a ptácích včetně druhů převážně monogamních. Neznamená to však, že by muži byli nevybíravě promiskuitní nebo že by v každém muži dlel potenciální násilník. Znamená to pouze, že muž se spíše než žena nechá zlákat ke chvílkovému sexuálnímu dobrodružství.

Ženy budou pravděpodobně jiné. Sex s cizím mužem znamenal pro pleistocenní ženu nejen riziko, že otěhotní dříve, než si od muže zajisti pomoc s výchovou dětí, ale i nebezpečí, že ji potrestá manžel, pokud nějakého měla, nebo že zůstane svobodnou matkou, žila-li sama. Tato ohromná rizika nevyvažovalo příliš mnoho lákadel. Zůstala-li pleistocenní žena věrná jedinému partnerovi, nijak to nesnížilo její šance na početí. Pokud naopak kvůli nevěře ztratila manželovu pomoc, prudce vzrostlo nebezpečí, že přijde o své děti. Proto ženy, které se daly zlákat ke chvílkovým sexuálním dobrodružstvím, po sobě zanechaly spíše méně potomků. I u moderních žen tudíž můžeme předpokládat podezřivost vůči nevázaným vztahům.

Bez tohoto pohledu na naši evoluční historii nelze vysvětlit rozdíly v sexuální mentalitě mužů a žen. Dnes je módní tyto rozdíly popírat a tvrdit, že pouze společenský útlak brání ženám nakupovat pornografii zobrazující muže nebo že pouze společensky paranoidní kult mužnosti dohání muže k promiskuitě. Taková tvrzení však ignorují mohutné společenské tlaky, které v současnosti nutí ženy i muže, aby minimalizovali vzájemné rozdíly. Muži tlačí moderní ženu k sexuální nevázanosti, obdobně však na ni působí i ostatní ženy. Muži jsou naopak neustále nuceni k větší „zodpovědnosti“, citlivosti a věrnosti – nutí je k nim jak ženy, tak i jiní muži. Zdá se, že spíše závist než nějaká morálka mění muže v cenzory mravů a zapřísáhlé odpůrce nevěry, kteří si v ničem nezadají s moralistkami ženského pohlaví. Pakliže muži zůstali sexuálními predátory, museli překonat staletý nátlak, který je nutil, aby jimi nebyli. Slovy jednoho psychologa – „naše potlačované pohnutky jsou se vším všudy stejně lidské jako síly, které je potlačují“.²⁹

Jaké však jsou skutečné rozdíly v sexuální mentalitě mužů a žen? V posledních dvou kapitolách jsem argumentoval, že muži, kteří v reprodukční ruletě hrají o vyšší sázky, si pravděpodobně budou navzájem konkurovat. Proto se nejspíš soustředí na získání moci, vládu nad bohatstvím a touhu po slávě. Z toho plyne, že žena spíše ocení u potenciálního manžela moc, bohatství a slávu, než by podobné vlastnosti ocenil muž u potenciální manželky. Ženy, které se takto řídily při své volbě, pravděpodobně zanechaly více genů dnešním ženám. Z evoluční logiky pak vyplývá, že ženy budou usilovat o získání mocných a bohatých partnerů. Stejnou otázku můžeme obrátit, zeptáme-li se, které z manželových vlastností zaručí jeho ženě početné a zdravé potomstvo. Odpověď nezní více spermií, ale více peněz, dobytka, spojenců v rámci kmene nebo jiných zdrojů, s nimiž lze počítat.

Muž bude naopak usilovat o ženu, která mu díky jeho spermiím a s po-

mocí jeho prostředků porodí děti. Proto měli muži vždy dost dobrých důvodů zajímat se o mláďa a zdraví svých partnerek. Muži, kteří upřednostňovali čtyřicetileté ženy před dvacetiletými, měli jen malou šanci, že se dočkají vůbec nějakých dětí; v lepším případě se museli spokojit s jedním nebo dvěma. A navíc ohromně riskovali, že si na krk pověsí hejno nevlastních dětí z partnerčiných předchozích manželství. Nechali po sobě méně potomků než muži, kteří usilovali o co nejmladší, pubertě sotva odrostlé samičky. Můžeme proto očekávat, že tam, kde jsou pro ženy vodítka bohatství a moc, se muži budou řídit zdravím a mláďím.

Tento závěr může až zarážet svou samozřejmostí. Nancy Thornhillová k tomu podotýká: „Myslíte, že by někdo mohl vážně pochybovat, že muži netouží po krásných mladých ženách a ženy po vlivných a bohatých partnerech?“³⁰ Odpověď na její otázku vás možná překvapí. Sociologové o tom pochybovali. Podle jejich reakcí na jednu nedávnou studii by je mohly přesvědčit jen ty nejrigóznější důkazy. Mám na mysli studii, kterou publikoval David Buss z Michiganské univerzity. Dotazoval se velkého vzorku amerických studentů na vlastnosti, jaké by rádi našli u svých vyvolených. Zjistil, že zatímco muži uváděli laskavost, inteligenci, krásu a mláďa, ženy zajímala laskavost, inteligence, peníze a postavení. Sociologové ovšem namítli, že může jít o americkou specialitu, rozhodně však ne o všeobecný rys lidské povahy.

Buss proto svůj výzkum zopakoval se sedmatřiceti různými vzorky z třiatřiceti zemí. Na jeho dotazníky odpovídalo přes tisíc lidí. Dospěl k absolutně shodným výsledkům. Mužům víc záleží na mláďa a kráse, ženám na bohatství a postavení. Načež sociologové zareagovali takto: To, že ženy věnují pozornost bohatství, je samozřejmé, protože muži bohatství kontrolují. Kdyby ho kontrolovaly ženy, nezáleželo by jim na hmotném zajištění partnerů. Buss znovu vyhodnotil svá data a zjistil, že Američanky s nadprůměrnými příjmy věnují finančním poměrům potenciálních manželů větší pozornost než ostatní ženy.³¹ Ženám ve špičkových zaměstnáních záleží na finančních možnostech jejich manželů víc než ženám s nízkými příjmy. Dokonce i dotazníky zaslané patnácti významným osobnostem feministického hnutí odhalily, že významné ženy touží po ještě významnějších mužích. Bussův kolega Bruce Ellis si neodpustil komentář: „Ženské sexuální choutky jsou tím vybiravější, čím je dotyčná žena bohatší, mocnější a vyše postavená.“³²

Mnozí z kritiků Bussovi vytýkají, že zcela ignoroval širší kontext svých výzkumů. V jiných dobách a jiných kulturách by prý lidé u svých partnerů preferovali zcela jiné vlastnosti. Buss jim odpověděl jednoduchou analogií. I množství svalové hmoty průměrného muže silně závisí na širším kon-

textu - mladí muži ve USA jsou v průměru mohutnější v ramenu než mladí muži v Británii. Zčásti to je dáno lepší výživou, zčásti oblíbenými sporty Američanů, které kladou důraz spíše na sílu než na hbitost. To však nevyvrací obecné tvrzení, že „muži mají více svalové hmoty než ženy“. Obdobně skutečnost, že ženám z jedné oblasti záleží na bohatství víc než ženám z jiné oblasti, nevyvrací tvrzení, že ženám záleží na bohatství potenciálních partnerů více než mužům.³³

Vážným nedostatkem Bussovy studie je, že nerozlišuje mezi partnerem, s nímž chceme žít k manželství, a partnerem na jednu noc. Douglas Kenrick z Arizonské státní univerzity vyzval studenty, aby podle čtyř stupňů závažnosti vztahu oznámkovali různé vlastnosti svých potenciálních partnerů. V případě partnera pro manželství se u obou pohlaví na prvním místě objevila inteligence. U sexuálního dobrodružství na jednu noc záleží na inteligenci nesrovnatelně méně, zvláště v případě mužů. Není pochyb, že mají-li s nějakým člověkem strávit zbytek života, záleží mužům i ženám na hodnotách, jako je laskavost, společné zájmy a smysl pro humor.³⁴

Měření sexuálních preferencí komplikuje skutečnost, že vždy jde o kompromisy. Stárnoucí a nehezký muž nespí s několika mladými kráskami (není-li ovšem velmi bohatý). Spokojí se s věrnou ženou stejného stáří. Každá mladá žena nenajde svého milionáře. Vybere si nejlepší možnou nabídku, pravděpodobně muže, který je o málo starší než ona, není nijak zvlášť bohatý, ale má slušné zaměstnání. Lidé ze svých očekávání slevují podle svého věku, vzhledu a bohatství. Kdybychom chtěli přesně zjistit, nakolik se sexuální mentalita mužů a žen liší, museli bychom provést kontrolovaný experiment. Vezměte průměrného muže a průměrnou ženu a dejte jim na vybranou mezi věrným manželstvím s dobře známým partnerem a permanentními orgiemi s krásnými neznámými. Takový experiment ještě nikdo neuskutečnil a těžko si lze představit grantovou agenturu, která by ho podpořila. To ale nevadí. Vždyť úplně stejný experiment můžeme provést, když se lidem podíváme do jejich fantazie.

Bruce Ellis a Don Symons provedli dotazníkový průzkum sexuálních fantazií 307 kalifornských studentů. Kdyby své dotazníky rozdali mladým Arabům nebo Angličanům, mohli by sociologové proti jejich výsledkům snadno vznést námitky, neboť by mohli jakékoli zjištěné rozdíly svadět na sociální tlaky sexistického okolí. Avšak v celé historii se nikdy a nikde nevyskytli lidé, kteří by si osvojili politicky korektní ideologii o neexistenci sexuálních rozdílů mezi pohlavími tak, jako si ji osvojili kalifornští vysokoškoláci. Proto jakékoli rozdíly, které dotazníkový průzkum odhalil, můžeme pokládat za konzervativní odhad platný pro celý náš druh.

Ve dvou oblastech, na které se Ellis a Symons ptali, skutečně žádné roz-

díly neexistovaly. První byl vztah studentů k jejich fantasiím. Muži i ženy se za své fantazie stejnou měrou styděli, byli na ně pyšní nebo k nim zaujímali lhostejný postoj. A obě pohlaví si při fantazirování jasně vybavovala tváře svých partnerů. Ve všech ostatních ohledech existovaly podstatné rozdíly mezi muži a ženami. Muži fantazirovali častěji a ve svých představách se stýkali s více partnery. Každý třetí muž se přiznal, že během života fantaziroval o více než tisícovce partnerek; o srovnatelném počtu partnerů fantazirovalo jen 8 % žen. Asi polovina žen tvrdila, že se ve svých představách nikdy nemilovala s více než jedním mužem; naopak jen 12 % mužů nikdy nesnilo o sexu s více než jednou partnerkou. Pro muže byl vizuální obraz partnerky důležitější než doteky, partnerčiny reakce nebo jakékoli emoce. Pro ženy, které se ve fantasiích soustředily spíše na vlastní emoce než na partnerův vzhled, platil pravý opak. V drtivé většině případů snily o sexu s muži, které dobře znaly.³⁵

Takové výsledky nebyly ojedinělé. Všechny další výzkumy sexuálních fantazií dospěly k témuž závěru: „Mužské sexuální představy jsou všeobecnější, častější, vizuální, sexuálně konkrétní, promiskuitní a aktivní. Ženské představy se spíše vztahují k určitému kontextu a k důvěrně známému, jsou emotivní a pasivní.“³⁶

K takovým závěrům však nevedou jen dotazníkové průzkumy. Existují dvě obchodní odvětví, která neúnavně vydělávají na sexuálních představách mužů a žen: pornografie a vydávání zamilovaného čtiva pro ženy. Pornografie je určena téměř výhradně mužům, přičemž se na celém světě vyrábí podle shodného receptu. „Měkké porno“ sestává z vyobrazení nahých nebo téměř nahých žen v provokativních polohách. Takové obrázky muže vzrušují, kdežto ženám zobrazení nahých (anonymních) mužů skoro nic neříkají. „Skutečnost, že se muži mohou vzrušit pouhým pohledem, podporuje náhodné styky, při nichž žena nemůže z reprodukčního hlediska nic získat, ale může mnoho ztratit.“³⁷

V „tvrdém pornu“, které zobrazuje skutečný pohlavní akt, jde téměř vždy o uspokojení samčího chťiče chťivými, snadno vzrušivými, různými, početnými a fyzicky atraktivními ženami (nebo muži, jde-li o pornografii pro gaye). Příběh, flirt, dvoření, a dokonce i předehra obvykle chybějí, nebo jsou drasticky omezeny. Aktéry nespazují žádné trvalé vztahy, obvykle jsou vyobrazeni jako navzájem si cizí lidé. Když dva vědci promítali studentům pornografické filmy a měřili jejich vzrušení, zjišťovali pravidelné reakce, jaké by většina z nás očekávala na základě vlastních zkušeností. Za prvé byli muži vzrušenější než ženy. Za druhé vzrušovaly muže filmy se skupinovým sexem víc než filmy o jediném heterosexuálním páru, kdežto u žen platil opak. Za třetí vzrušovaly muže i ženy lesbické scény, ale žád-

né pohlaví nevzrušil homosexuální styk dvou mužů (všichni účastníci výzkumu byli heterosexuální). Muže i ženy zajímá při sledování pornografie herečka, nikoli herec. Pornografie však je vymyšlena, produkována a prodávána kvůli mužům, nikoli ženám.³⁸

Romantické čtivo naopak cílí výhradně na ženského zákazníka. I ono vykresluje fiktivní svět, který se za celá staletí proměnil jen málo, až na to, že se přizpůsobil ženským profesním ambicím a poněkud slevil z pruděriho obcházení popisných sexuálních pasáží. Autoři musí přísně dodržovat pokyny vydavatelů. Vlastní pohlavní styk hraje v limonádových románech jen minimální roli. Mnohem větší část každého svazečku je o lásce, oddanosti, rodině, obětavosti a hledání hlubokého vztahu. Promiskuity či střídání partnerů je málo a tam, kde je popisován pohlavní styk, se čtenář seznámí hlavně s hrdinčinými emotivními reakcemi na to, co se s ní děje – zvláště na hmatové podněty. Chybí jakýkoli detailní popis mužského těla. Mužova povaha je popsána do detailů, nikoli však jeho tělo.

Ellis se Symonsem tvrdí, že romantické čtivo a pornografie jsou vyjádřením sexuálně-utopických fantazií obou pohlaví. Sexuální fantazie kalifornských vysokoškoláků tento závěr potvrzují. Obdobným potvrzením jsou opakované obchodní neúspěchy časopisů snažících se prodávat ženám pornografii vyrobenou podle receptů osvědčených u mužského zákazníka (většinu čtenářů časopisu *Playgirl* tvoří homosexuální muži) jakož i úspěšný prodej sexuálně popisných románů na letištích – pro muže. V každém novinovém stánku najdete časopisy pro muže s obrázky žen na obálce, které slibují více obrázků uvnitř, a časopisy pro ženy s obrázky žen na obálce, které slibují rady pro lepší partnerský vztah uvnitř. Plus zamílované čtivo s obrázky žen na obálkách určené ženám a pornografické čtivo s obrázky žen na obálkách určené mužům. Vydavatelský průmysl, který se řídí zákony trhu, a nikoli převládající ideologií, má v rozdílech mezi ženským a mužským pohledem na sex jasno.

Ellis a Symons o tom napsali:

„Námi shromážděná data o sexuálních fantaziích, ostatní odborné články na shodné téma..., zákazníkem určované selektivní síly svobodného trhu (jež ukazují na historicky stabilní rozdíly mezi pornografií určenou mužům a romantickým čtivem určeným ženám), etnografické zprávy o lidské sexualitě a neúprosné závěry plynoucí z evolučního pohledu na náš druh společně dokazují existenci významných rozdílů v sexuální psychologii mužů a žen.“³⁹

Uznejte, že tento názor je mnohem osvícenější než podivně netolerantní představa bojovníků za politickou korektnost, podle níž nahota ženy nevzrušuje jen proto, že jsou společensky ušlápnuté.

Vybíraví muži

A máme tady paradox. Muži jsou ve svých fantaziích promiskuitní oportunisté. Jenže pravý promiskuitní oportunista by neměl být příliš vybíravý. Muže však přesto zajímá, jak ženy vypadají – na jejich vzhled dbají mnohem víc než ženy na vzhled svých partnerů. „Sporták“ a tučná kreditní karta dokáže v ženských očích udělat prince i z ropuchy, ale ani ta nejbohatší žena si nemůže dovolit být škaredá (dnes, v éře plastické chirurgie, jí její prostředky někdy dovolí, aby škaredá nebyla). Muž uvažující o nezávazné aférce by se neměl omezovat jen na hezkou ženu; obvykle to však dělá. A to je zvláštní. Gorilí sameček nebo kohoutek tetřívka by nikdy neodmítl samici kvůli jejímu vzhledu. Chápe se každé příležitosti a na krásu kašle. Polygamní despotové starověku sice byli promiskuitní, zároveň však i vybíraví; dívky přijímané do jejich harémů musely být mladé, krásné a neposkvřené.

Náš paradox však není neřešitelný. Zvířata obou pohlaví jsou v sexu vybíravá v takové míře, v jaké přímo investují do péče o potomstvo. Tetřívek křovinný, který investuje jen spermie, se klidně spáří s čimkolí, co mu připomíná samičku. Stačí mu i vycpaná samička nebo její model.⁴⁰ Albatrosí sameček, který do výchovy svého jedináčka vloží veškeré své úsilí, je neuvěřitelně vybíravý a podezřivý, z dostupných samiček si vybírá jen tu nejlepší. Mužská vybíravost je tudíž dalším důsledkem skutečnosti, že muži na rozdíl od svých nevybíravých lidoopích příbuzných vytvářejí pevné párové svazky a investují do svých potomků. Vybíravost je dědičtím dávným monogamie: Pečlivě si vybírej, protože to může být tvá poslední šance. I nápadná mužská fascinace ženským mládím ukazuje, že párové vazby byly uzavírány na celý život. V tomto ohledu se lišíme od všech ostatních savců. Pro šimpanze je stará samice stejně atraktivní jako samice mladá, stačí, když se dostane do estru. To, že muže přitahují dvacetileté dívky, je dalším důkazem, že lidé doby kamenné se stejně jako moderní lidé ženili na celý život.

Antropoložka Helen Fisherová tvrdí, že existuje přirozeně daná délka trvání manželství, v důsledku níž dochází k většině rozvodů po čtyřech letech společného soužití. Čtyři roky jsou doba potřebná k tomu, aby se dítě vyvázalo z totální závislosti na matce, a Fisherová věří, že pleistocenní ženy si po čtyřech letech manželství vyhledávaly nového partnera. Rozvod je proto podle jejího názoru něčím přirozeným. Její tvrzení však poněkud kulhá. Ony čtyři roky nejsou nic jiného než číslo, kterému statistické říkají modus (tj. nejpočetnější hodnota v souboru), a tento modus navíc není zvlášť výrazný. Nějaké číslo, kdy bude docházet k největšímu

počtu rozvodů, by statistikové odhalili v každém případě. Její teorie navíc naráží na skutečnost, že muži pravidelně dávají přednost mladým ženám a že otcové podporují své děti i dlouho poté, co dosáhnou věku čtyř let. Žena, která by se rozvedla pokaždé, když její dítě dosáhne věku čtyř let, by s každým dalším dítětem ztrácela na přitažlivosti nejen proto, že by ztrácela na kráse, ale i proto, že by novým manželům přiváděla narůstající svitu nevlastních potomků. Skutečnost, že se mužům líbí mladé ženy, ukazuje na celoživotní pouto.⁴¹

I nejpovrchnější pohled na seznamovací inzeráty v novinách dokazuje to, co všichni dobře víme: Že muži hledají mladší manželky a ženy hledají starší manžely, přestože je skoro jisté o dobrých deset let přežijí. Buss ve svém výzkumu zjistil, že si muži hledají ženy okolo pětadvaceti let, které už neoplývají plným reprodukčním potenciálem (zmeškaly už několik let, kdy mohly родit děti), zato se však blíží k období maximální plodnosti. Tento výsledek však může být zavádějící, na což upozornili někteří autoři v komentářích k Bussově studii. Například Don Symons zdůraznil, že pětadvacetiletá moderní žena v západní společnosti je „opotřebovaná“ zhruba stejně jako dvacetiletá žena ve společnosti lovců a sběračů. Když se příslušníků kmene Janomamō ptali, jakému typu žen dávají přednost, bez váhání odpovídali, že ženám *moko dude*, tedy mezi pubertou a prvním dítětem. A takový je, odhlédneme-li od detailů, i ideál moderního muže v západních zemích.⁴²

Rasismus a sexismus

V této kapitole jsme se pohroužili do rozdílů mezi pohlavími, ale zcela jsme opomněli rozdíly mezi rasami, ačkoli obojí bývá v módní bigotní demagogii politické korektnosti často spojováno. Podle podivné rovnice, jejíž znalost dnes patří k dobrému tónu, údajně každý, kdo trvá na rozdílech mezi mužem a ženou, věří i na existenci rozdílů mezi rasami. Sexismus je pokládán za sourozence rasismu. Přiznávám se, že podobné argumenty nechápu. Věřím, a důkazy mi dávají za pravdu, že jakékoli rozdíly v přirozenostech lidí různých ras jsou jen triviální v porovnání s podstatnými rozdíly mezi přirozenostmi mužů a žen v rámci rasy.

To neznamená, že by rasové a kulturní rozdíly nemohly existovat. Tak jako má běloch jinou pleť než černochoch, tak není vyloučeno, že i mírně jinak myslí. Ve světle našich znalostí o evoluci to však není pravděpodobné. Evoluční tlaky, které formovaly lidskou mysl – především soutěžení s ostatními příslušníky kmene, s jinými kmeny a se sexuálními partnery –,

působily stejnou měrou na bělochy i černochochy. Navíc nejintenzivněji působily dávno předtím, než se před mnoha tisíci lety předkové bělochů odstěhovali z Afriky. Zatímco na barvu kůže působí především klima, a to je v Africe jiné než v severní Evropě, mysl našich předků tvořily jen velmi okrajově takové mimočlověčí faktory jako převládající typ kořisti nebo způsoby, jimiž se chránili před vedrem nebo mrazem. Mnohem závažnější problémy vyvstávaly našim předkům ve styku s ostatními lidmi a tyto problémy byly všude na světě stejné. Přesněji řečeno, byly všude na světě stejné pro naše mužské předky a všude na světě stejné pro naše ženské předky. Nebyly však stejné pro muže a ženy.

V tomto bodě se kulturní antropologové a darwinisté zásadně rozcházejí. Antropologové tvrdí, že muž zakofeněný v západní městské civilizaci se ve svém chování a zvycích liší mnohem víc od člověka žijícího na úrovni doby kamenné než od své manželky. Tato představa je vlastně základem celého jejich oboru, protože antropologie zkoumá rozdíly mezi lidmi různých kultur. To ale antropology nutí přeceňovat náznaky mezirasových rozdílů a přehlížet to, v čem jsou všichni lidé stejní. Muži na celém světě bojují, soupeří mezi sebou, milují, vychloubají se a loví. Pravda, tam kde obyvatelé buše soupeří kopím a kyjem, tam občané Chicaga sahají po pistolích a soudních žalobách; zatímco „dívoch“ se chce stát náčelníkem, usiluje obyvatel Chicaga o místo ve správní radě. Celá antropologie se pak – se svým studiem tradic, mýtů, řemesel, jazyků a rituálů – zabývá pouze skořápkou. Pod tímto povrchem však na zodpovězení čekají velké otázky lidstva, které jsou na celém světě shodné a jejichž podstatou je vztah muže a ženy. Návštěvníkovi z Marsu by antropolog studující rozdíly mezi rasami připadal jako farmář studující rozdíly mezi jednotlivými pšeničnými klasami na jednom poli. Maršana bude mnohem víc zajímat to, co je všem pšeničným klasám společné. Skutečně pozoruhodné jsou univerzální všelidské vlastnosti, a nikoli drobné rozdíly.⁴³

Mezi nejstálejší všelidské vlastnosti patří rozdíly v pohlavních rolích. Slovy Edwarda Wilsona:

„V nejrůznějších kulturách muži dobývají a získávají, kdežto ženy jsou ochraňovány a směřovány. Synové se pyšní předmanželskými vztahy a dcery riskují, že si zničí budoucnost. Jestliže je sex na prodej, pak kupujícími bývají obvykle muži.“⁴⁴

John Tooby a Leda Cosmidesová zpochybnili pokusy o kulturní interpretaci této univerzální lidské vlastnosti ještě přímočařeji:

„Tvzení, že rozdíly mezi muži a ženami jsou ‚kulturně podmíněny‘, vezmeme v potaz teprve tehdy, až se objeví zprávy o ženách pořádajících válečné výpravy za účelem loupení manželů a o rodičích střežících počti-

vost svých synů, a nikoli svých dcer, nebo až se prokáže, že preference týkající se fyzické přitažlivosti, touhy po moci, relativního věku parterů a podobně jsou ve stejném počtu kultur nakloněny na tu i onu stranu.“⁴⁵

Ovšem stejně hloupé tváří v tvář zde shromážděným faktům by bylo nejen odmítání existence rozdílů mezi pohlavími, ale i jejich zveličování. Například v otázce inteligence neexistuje jediný důvod, proč se domnívat, že jedno pohlaví je hloupější než druhé – takový názor nenachází žádnou podporu ani v evoluční logice, ani v dosud zveřejněných datech. Jak jsem už uvedl, ze známých dat vyplývá, že muži jsou pravděpodobně schopnější v abstraktních a prostorových úlohách, ženy ve verbálních a sociálních úlohách. To ohromně komplikuje práci každému, kdo by chtěl sestavit inteligenční testy, které by byly neutrální vůči pohlaví testovaných, a tím podrývá hloupoučké představy o existenci všeobecné a jednoznačně měřitelné inteligence.

Rozdíly mezi pohlavími zároveň nic neomlouvají. Slovy Anne Moirové a Davida Jessela:

„Nevzýváme zde přirozené proto, že je biologicky pravdivé; například muži mají přirozené sklony k zabíjení a promiskuitě, což jistě není návod k vytvoření šťastné společnosti.“⁴⁶

Lidé snadno zapominají na rozdíl mezi přáním a skutečností. Jestliže chceme prostřednictvím politických rozhodnutí zmenšit rozdíly mezi pohlavími, stavíme se proti přírodě. To však děláme i tehdy, postavíme-li mimo zákon vraždu. Musíme si však otevřeně přiznat, že naše politická opatření zmenšují rozdíly, a nikoli si namlouvat, že odhalují stejnost. Neúspěšná víra v identitu obou pohlaví je pouhou propagandou a neprospívá ženám ani mužům.

Kapitola devátá

K čemu je dobrá krása

*Nechte nářků, seňorito,
škoda očí pro muže,
ten má srdce jako síto,
věrný vám být nemůže.*

Shakespeare: *Mnoho povyku pro nic*, 2. dějství, obraz 3.
(v překladu Břetislava Hodka)

V současné době hledají tři týmy amerických vědců „gen pro homosexualitu“, jenž by měl odpovídat za změněnou sexuální orientaci některých mužů. Členové těchto týmů věří, že gen nebo geny, které se nacházejí na chromozomu X a způsobují citlivost k samčím pohlavním hormonům, kupříkladu k testosteronu, mohou být u homosexuálů utvářeny jinak než u heterosexuálních mužů. Ukáže-li se, že mají pravdu, bude mít jejich objev ohromné dopady.

Jedním z nejzávažnějších důkazů toho, že homosexualita je genetiky podmíněna, je skutečnost, že je-li homosexuální jeden ze dvou bratrů, kteří se narodili stejné matce a prošli stejnou výchovou, sdílí jeho sourozenec stejnou sexuální orientaci s pouze čtvrtinovou pravděpodobností. Jestliže však jde o jednovaječná dvojčata, která mají stejný genotyp i stejnou výchovu, odpovídá pravděpodobnost výskytu homosexuality u obou bratrů číslu 0,5. Znamená to, že pokud je jeden z bratrů-dvojčat gay, bude jeho bratr gay s padesátiprocentní pravděpodobností. Další solidní indicie napovídají, že gen pro homosexualitu se dědí od matky, a nikoli od otce.¹

...ale jestli ho nemůže
Jak se takový gen může udržet, když víme, že homosexuální muži, pokud mají nějaké děti, jich obvykle mají méně? Nabízejí se dvě možné odpovědi. První zní, že pokud se tento gen nachází v ženském těle, zvyšuje ženskou plodnost stejnou měrou, jakou snižuje plodnost mužů, v jejichž tělech se nachází. Druhé vysvětlení zní zajímavěji. Laurence Hurst a Da-

& Hrdyová 1984. Pozoruhodný experiment, který provedli Emlen, Demong & Emlen 1989, dále posílil názor, že infanticida je adaptivní strategií. Když odstranili teritoriální samice ostnáků (druh s obrácenými pohlavními rolemi), přiměli samice, které obsadily uvolněná teritoria, aby zlikvidovaly vajíčka samců, kteří v jejich teritoriích hnízdili.

5. Dunbar 1988.
6. Wrangham 1987; R. W. Wrangham, rozhovor.
7. Goodallová 1986, 1990; Hiraiwa-Hasegawa 1990; Yamamura, Hasegawa & Ito 1990.
8. Daly & Wilsonová 1988.
9. Martin & May 1981.
10. Hasegawa & Hiraiwa-Hasegawa 1990; Diamond 1991b.
11. White 1992; Smallová 1992.
12. Short 1979.
13. Eberhard 1985; Hyde & Elgar 1992; Bellis, Baker & Gage 1990; Baker & Bellis 1992.
14. Harcourt, Harvey, Larson & Short 1981; Hyde & Elgar 1992.
15. Connor, Smolkerová & Richards 1992.
16. Smith 1984. Vysvětlení, že chlad prodlužuje životnost spermií, je správnější než zastaralý názor, že spermie musí být produkovány v chladu, aby nedocházelo k jejich deformacím.
17. Harvey & May 1989.
18. Payne & Payne 1989.
19. Birkhead & Møller 1992.
20. Hamilton 1990b.
21. Westneat, Sherman & Morton 1990; Birkhead & Møller 1992.
22. Potts, Manning & Wakeland 1991.
23. Burleyová 1981.
24. Møller 1987.
25. Baker & Bellis 1989; Baker & Bellis 1992.
26. Birkhead & Møller 1992.
27. Hill & Kaplan 1988; K. Hill, rozhovor.
28. K. Hill, rozhovor.
29. Wilsonová & Daly 1992; R. W. Wrangham, rozhovor.
30. Cherfas & Gribbin 1984; Flinn 1988.
31. Morris 1967.
32. Birkhead & Møller 1992.
33. Alexander & Noonan 1979.
34. Prvními autory, kteří takto uvažovali, byli Cherfas s Gribbinem (1984).
35. Hrdyová 1979; Symons 1979; Benschöof & Thornhill 1979; Diamond 1991b; Fisherová 1992; Sillen-Tullbergová & Møller 1993.
36. Kõrpinmaki 1991.
37. Alatalo, Lundberg & Stahlbrandt 1982. Podle

nejnovějších výzkumů se zdá, že přinejmenším manželka ví, co se děje: viz Veiga 1992; Slagsvold, Amundsen, Dale & Lampe 1992.

38. Veiga 1992.
39. Møller & Birkhead 1989.
40. Darwin 1803.
41. Wilsonová & Daly 1992.
42. Wilsonová & Daly 1992.
43. Thornhill & Thornhillová 1983, 1989; Posner 1992.
44. Gaulin & Schlegel 1980; Wilsonová & Daly 1992; Regalski & Gaulin 1992.
45. A. Fraser, osobní sdělení.
46. Malinowski 1927.
47. Wilsonová & Daly 1992.
48. Francouzský zákon z doby revoluce, citováno Wilsonová & Daly 1992.
49. Alexander 1974; Kurland 1979.
50. Betzigová 1992a.
51. Voland 1988, 1992.
52. Boone 1988.
53. Darwin 1803.
54. Betzigová 1992a.
55. Betzigová 1992a.
56. Betzigová 1992a.
57. Thornhillová 1990.
58. Thornhillová 1990.
59. Kitcher 1985; Vining 1986.
60. Perusse 1992.
61. W. Irons, rozhovor; N. Polioudakis, rozhovor.

Kapitola osmá: Zpohlavnění mysli

1. Gaulin & Fitzgerald 1986; Jacobs, Gaulin, Sherry & Hoffman 1990.
2. Konner 1982.
3. Darwin 1871.
4. Silverman & Eals 1992.
5. Maccoby & Jacklin 1974; Daly & Wilsonová 1983; Moirová & Jessel 1991.
6. M. Bailey, rozhovor.
7. Gaulin & Hoffman 1988.
8. Silverman & Eals 1992.
9. Wilson 1975; Kingdon 1993.
10. Daly & Wilsonová 1983.
11. Symons 1979.
12. Hudsonová & Jacot 1991.
13. Tannenová 1990.
14. Gaulin & Hoffman 1988.
15. Maccoby & Jacklin 1974; Ehrhardt & Meyer-Bahlburg 1981; Rossi 1985; Moirová & Jessel 1991.
16. Moirová & Jessel 1991.
17. McGuinnessová 1979.

18. McGuinnessová 1979.
19. Imperato-McGinley, Peterson, Gautier & Sturla 1979.
20. Daly & Wilsonová 1983; Moirová & Jessel 1991.
21. Hoyenga & Hoyenga 1980.
22. Tannenová 1990.
23. Tiger & Shepher 1977; Daly & Wilsonová 1983; Moirová & Jessel 1991.
24. Fisherová 1992.
25. Rozhovor v *Sunday Times* (Londýn), 7. června 1992.
26. Dörner 1985, 1989; M. Bailey, rozhovor; Le Vay 1992.
27. M. Bailey, rozhovor; D. Hammer, rozhovor.
28. Dickemannová 1992.
29. Symons 1987.
30. Thornhillová 1989a.
31. Buss 1989, 1992.
32. Ellis 1992.
33. Buss 1989, 1992.
34. Kenrick & Keefe 1989.
35. Ellis & Symons 1990.
36. Ellis & Symons 1990.
37. Symons 1987.
38. Mosher & Abramson 1977.
39. Ellis & Symons 1990.
40. Alatalo, Höglund & Lundberg 1991.
41. Fisherová 1992.
42. Symons 1989.
43. Brown 1991.
44. Wilson 1978.
45. Tooby & Cosmidesová 1989.
46. Moirová & Jessel 1991.

Kapitola devátá: K čemu je dobrá krása

1. M. Bailey, rozhovor; F. Whitam, rozhovor; D. Hammer, rozhovor; Le Vay 1993.
2. Freud 1913.
3. Westermarck 1891.
4. Wolf 1966, 1970; Degler 1991.
5. Daly & Wilsonová 1983.
6. Shepher 1983.
7. Thornhillová 1989b.
8. Thorpe 1954, 1961.
9. Marler & Tamura 1964.
10. Slater 1983.
11. Seidová 1989.
12. *Washington Post*, 28. července 1992.
13. Frisch 1988; Anderson & Crawford 1992.
14. Smuts 1993.
15. Elder 1969; Buss 1992.
16. Ellis 1992.

17. Fisher 1930.
18. D. Singh, rozhovor.
19. Lowová, Alexander & Noonan 1987; Leakey & Lewin 1992; D. Singh, rozhovor.
20. Ellis 1905.
21. Tutéž myšlenku - že světlé vlasy jsou sexuálně selektovaný znak - nedávno formuloval Jonathan Kingdon; viz Kingdon 1993.
22. Kingdon 1993.
23. I proto na mě nepůsobí přesvědčivě teorie Helen Fisherové (Fisherová 1992), podle níž lidské párové svazky trvaly v průměru čtyři roky.
24. R. Thornhill, rozhovor.
25. Galton 1883.
26. Viz „No better than average“, M. Ridley, *Science*, sv. 257, str. 328.
27. Dickemannová 1979.
28. Buss 1992; Gould & Gouldová 1989.
29. Berscheid & Walster 1974; Gillis & Avis 1980; Ellis 1992; Shellberg 1992.
30. Sadalla, Kenrick & Vershure 1987; Ellis 1992.
31. Sadalla, Kenrick & Vershure 1987.
32. Daly & Wilsonová 1983.
33. Ellis 1992; další fakta k tomuto odstavci viz Trivers 1985; Ford & Beach 1951; Prattová, Sidanius & Stallworth 1992; a Buss 1989.
34. Bell 1976.
35. Symons 1992; R. Alexander, rozhovor.
36. Fallonová & Rozin 1985.
37. Ellis 1905.
38. Lowová 1979.
39. Bell 1976.
40. Darwin 1871.
41. B. Ellis, rozhovor.

Kapitola desátá: Intelektuální partie šachu

1. Connor, Smolkerová & Richards 1992 tvrdí, že složitost společenského uspořádání u jednotlivých druhů delfinů zhruba koreluje s velikostí jejich mozků. Delfíni skákavi mají asi nesložitější sociální život i největší mozek.
2. Johansen & Edey 1981.
3. Tooby & Cosmidesová 1992.
4. Bloom 1992; Pinker & Bloom 1992.
5. Gould 1981.
6. Fox 1991.
7. Durkheim 1895.
8. Brown 1991.
9. Meadová 1928.
10. Wilson 1975.
11. Gould 1978.
12. Gould 1987.